(продължение от брой 4-ти)

140 години от основаването на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

Специфична част от библиотеката с изключително важен характер е Отдел „Ръкописи и старопечатни книги“, за дейността на който разговарям с доц. д-р Елена Узунова, главен архивист в Отдела.

– Николай Балчев: В днешното модерно време съхранението на архивните книжни фондове е свързано и с дигитализацията им. Кои фондове на Националната библиотека главно се дигитализират?

– Елена Узунова: Една от основните задачи на библиотеката е съхраняване на ценните колекции, което в съвремието е свързано и с дигитализацията. Създали сме дигитална библиотека, в която по отделни групи са представени наши ценни съкровища – славянски, гръцки и други чуждоезични ръкописи, първопечатни редки и ценни издания, специални ориенталски колекции, българската възрожденска периодика, фондовете на българския исторически архив. Отделно има други специални колекции – например на Музикалния отдел, колекции, свързани с фонда от официални издания на международни организации и фонда от графични издания. Всички тези специални фондове са добре представени в дигиталната библиотека. Младите хора имат желание да влизат в дигиталната библиотека и оттам да четат различните видове публикации и да си вършат работата от къщи. Националната библиотека е задължена да спазва Закона за авторското право – имаме възможност цялостно да дигитализираме и представяме само нашите специални фондове, т.е. нямаме право да дигитализираме днешни съвременни издания. Дигиталната библиотека се попълва планомерно през годината, като всеки ръководител на определена специална колекция дава свой план за дигитализация. Отделно, ние изпълняваме различни видове поръчки на физически лица и институции. За жалост, в сравнение с Пражката национална библиотека, базата при нас е доста малка. Откъм техника се стремим да отговорим на изискванията, но нямаме достатъчно пространство да развием голям дигитален център. Например т.нар. „люлки“ за дигитализация при нас не са толкова големи, за да могат да поемат по-обемни книги. Технически това се извършва в рамките на библиотеката от сътрудници на самата библиотека. Така или иначе, относно славянските ръкописи, които са част от колекцията, за която отговарям като ръководител на отдела, мога да кажа, че само за тях имаме планирани 4000 кадъра. Може да изглежда недостатъчно, но това е една много малка част от всичко, което се прави от общо 4 човека, 4 машини. Още на 2 места имаме скенери, но там не можем да сканираме всичките видове документи – те са по-скоро за листов материал. Така че стремежът на библиотеката е да се правят, колкото се може повече дигитални копия.

– Н.Б.: Как са възниквали фондовете? Има ли в библиотеката сбирки, собственост на други институции или физически лица?

– Е.У.: Още от началото на Софийската публична библиотека, както се е наричала най-напред, първите постъпления от ръкописи, старопечатни, редки и ценни издания и др. са все неща, събирани или от частни лица, или от манастири, или от спасените български земи, от дарението на тогавашния софийски митрополит Мелетий – това е една дълга история на комплектуването на фондовете. В началото на новата българска държава, когато сме водели войни, заедно с армията в обоза са вървели научни работници и специалисти, които са били научната експедиция на България за събиране и спасяване на български паметници.

В Отдел „Ориенталски сбирки“ има т.нар. Сбирка на отговорно пазене, която е дошла много отдавна. В колекцията на славянските ръкописи присъства например колекцията на Обединена българска банка, която ни е предадена с протокол на отговорно пазене. Тези ръкописи са въведени в научно обращение, но се знае, че те са актив на друга институция. В началото предполагахме, че получаваме дарение за библиотеката, но после явно собствениците са решили друго нещо. Имаме и колекция, която ни е подарена от Българската мултимедийна компания – това е една цялостна колекция, която сме сигнирали с названието БМК. В Ориенталския отдел има колекции, които държавата ни е предала на отговорно пазене – те са с по-особен статут, но също са въведени в научно обращение.

– Н.Б.: Каква е в общи линии дейността на отдел „Ръкописи и старопечатни книги“? С какъв фонд разполага, кой главно изучава фонда и при какви условия?

– Е.У.: Това е един комплексен отдел и представя голяма част от Направление за опазване на ръкописното и документалното наследство. Отделът е създаден още при учредяването на библиотеката, ко-

История славянобългарска, Първи Софониев (Котленски) препис, 1765 г.

Обков на Етрополското четириевангелие, 1758 г.

Разкази за Пророците. Препис: 984/1576 г.

Петър Берон. Буквар с различни поучения (Рибен буквар). Брашов, 1824 г.

гато в директорския кабинет е имало специален шкаф, в който са се съхранявали намерените старинни ръкописи. Дълго време този отдел е бил единен – за ръкописи и старопечатни книги. В средата на 70-те години се прави разделяне на Отдела на 2 части – за ръкописи и отделно за старопечатни, редки и ценни книги. Отдел „Ръкописи“ е направен да бъде т.нар. оперативно звено на една междуинституционална българска археографска комисия, целяща възстановяването на съществувалата още в края на по-миналия век и началото на XX век Българска археографска комисия, съставена от едни от най-големите водещи български историци и филолози. В този отдел до към 1997 г. се работеше само по проблема на славянската, основно кирилската ръкописна традиция – ръкописи от XI до края на XIX век. След това се възстанови неговата комплексност, защото в българската книжовна история в един много голям период ръкописната, първопечатната и старопечатната традиция вървят ръка за ръка, взаимно си влияят, обменят теми, начин на украса, битуват едновременно, включително до края на XIX век. Затова не е правилно от научна гледна точка да се разделят тези две традиции, особено след XV век. В нашите фондовете само славянските ръкописи са някъде над 1550, малко повече от 155 са гръцките ръкописи, около 50–60 са т. нар. други чуждоезични ръкописи. Българската възрожденска старопечатна книжнина датира от 1806 до 1878 г., защото при специфичната наша история в българските земи много късно започват да се печатат книги. Ние имаме църковнославянски издания, дошли от Русия, имаме първопечатни книги, но искам да кажа, че спецификата на българската книжнина се отразява и в класификацията.

Ползвателите на нашите фондове са от различни области. Основно научни работници от областта на историята и филологията, изследователи на Българското възраждане. Не само научни и бъдещи научни работници изучават тези фондове. През последните години е налице разрастваща се краеведска изследователска работа – търси се история на родовете, на населените места и съответно ние, като специалисти, подаваме адекватната научна информация с метаданни, ако е в дигиталната библиотека, или на живо в консултация, да кажем, с експерти от Отдела за ориенталски сбирки, защото там има много богат архив. Националната библиотека на България притежава третата по големина в света (след Истанбул и Кайро) колекция от документи, свързани с историята на Османската империя от XV до XIX век. В тези документи се крие информация, важна за цялостната история и на балканските земи от една страна, от друга страна – те са от голям интерес за краеведите. Опазването на тези документи е основна задача на Националната библиотека. Още преди десетилетия за тях е направена специална читалня. Елемент на достъпа до тези фондове е написването на специално заявление до директора, което ни дава яснота кой и по какви теми ползва нашите фондове. Специално за ръкописите, имаме неща, към които гледаме да приучваме нашите ползватели, когато работят с оригинали, да ползват например единствено черен молив или прозрачни фолия, които предпазват листовете да не се омазняват. Някои наши читатели, които са подготвени за такъв вид работа, си носят и ръкавици

– Н.Б.: Колко души работят в отдела? Как са профилирани?

– Е.У.: В момента, заедно с ръководителя на направлението, ние сме 5 души, които се занимаваме с цялата тази проблематика. Основно, в Отдела за ръкописи и старопечатни книги сме с филологическо образование. Имаме един човек, който е завършил „Изкуствознание“ и работи с изкуството на книгата. В нашия отдел винаги е имало филолози, за разлика да кажем от Българския исторически архив, където основната част винаги са били историци. ◆

* В интервюто е използвана информация от публикацията „Съкровищница. 140 години Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, 2018 г.